

*До разової спеціалізованої вченої
ради*

*у Національній академії
внутрішніх справ*

03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДЗИВ

**опонента на дисертацію Усікової Наталії Павлівни на тему:
«Адміністративна відповідальність за незаконне використання інформації,
що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 – «Право»**

В умовах цифровізації публічного управління та активного розширення баз даних органів державної влади, місцевого самоврядування і правоохоронних органів службова інформація набуває безпрецедентної цінності. Водночас зростає і ризик її неправомірного використання – у власних інтересах або інтересах третіх осіб. Особливо гострою є проблема захисту викривачів: розголошення відомостей про таких осіб не лише підриває ефективність антикорупційних механізмів, а й становить реальну загрозу для їхнього життя та безпеки. Саме ці обставини зумовлюють безумовну актуальність дисертаційного дослідження Наталії Павлівни Усікової.

Законодавчою основою відповідальності за вказані діяння є стаття 172-8 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), яка передбачає відповідальність за незаконне розголошення або використання в інший спосіб службової інформації (ч. 1) та відомостей про викривача чи його близьких осіб (ч. 2). Статистика правозастосування цієї норми вражає: із 237 справ, що надійшли до судів упродовж 2014–2025 років, лише у 87 випадках

(36,71 %) особу було притягнуто до відповідальності. Це найнижчий показник ефективності серед усіх адміністративних корупційних правопорушень (статті 172-4–172-9 КУпАП), а майже 80 % закритих проваджень пов'язано з недоведеністю вини або відсутністю складу правопорушення. Показово, що у Єдиному державному реєстрі судових рішень досі відсутні прецеденти притягнення до відповідальності за ч. 2 ст. 172-8 КУпАП. Така ситуація переконливо свідчить про необхідність комплексного наукового осмислення зазначеної норми.

Зміст та структура дисертації є цілком обґрунтованими. Їх логіка визначена проблематикою, метою та завданнями дослідження і відображає послідовний авторський підхід. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів (8 підрозділів), висновків, списку використаних джерел (340 найменувань) та додатків; загальний обсяг – 261 сторінка, з яких 187 сторінок основного тексту.

Метою дисертаційного дослідження Н. П. Усікової задекларовано комплексне теоретичне та практичне розв'язання питань адміністративної відповідальності за незаконне використання службової інформації, а також розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства і практики його застосування. Досягненню мети сприяла послідовна постановка та виконання завдань: дослідження генези і сучасного стану правового регулювання; порівняльно-правовий аналіз законодавства 22 держав – членів ЄС; характеристика кожного елемента юридичного складу правопорушення; аналіз проблем кваліфікації, провадження та судового розгляду справ цієї категорії. Результати цієї роботи сформульовані в яasnих, логічно обґрунтованих наукових положеннях, висновках і практичних рекомендаціях.

Вагомість дисертаційних положень обумовлена вибором доцільного та адекватного методичного апарату. Авторкою застосовано комплекс загальнонаукових і спеціально-наукових методів: діалектичний, нормативний, формально-логічний, системно-структурний, порівняльно-правовий, статистичний, метод тлумачення норм права. Статистичний метод застосовано особливо переконливо: аналіз 237 справ за 2014–2025 роки з їх диференціацією за результатами розгляду становить надійну емпіричну основу для теоретичних

висновків. Емпіричну базу дослідження становлять також матеріали офіційної статистичної звітності НАЗК, Державної судової адміністрації України та Генеральної прокуратури України.

Наукова новизна дисертації Н. П. Усікової не викликає сумнівів. Дисертація є одним із перших в Україні комплексних монографічних досліджень, присвячених виключно адміністративному делікту, передбаченому ст. 172-8 КУпАП. Авторкою вперше сформульовано теоретичні положення щодо стану наукових досліджень цієї проблематики; розроблено конкретні законодавчі пропозиції щодо усунення міжгалузевої колізії між статтями 26, 43 Закону України «Про запобігання корупції» та ч. 1 ст. 172-8 КУпАП; окреслено категорії посад, обіймаючи які особи можуть бути суб'єктами ч. 2 цієї статті; проведено порівняльно-правовий аналіз відповідальності за аналізований делікт у 22 державах – членах ЄС; визначено та систематизовано перелік доказів, обов'язкових до збирання під час складання протоколу, і перелік обставин, що підлягають з'ясуванню судом. Удосконалено характеристику спеціального суб'єкта та синхронізовано норми КУпАП і Закону «Про запобігання корупції». Дістало подальшого розвитку розмежування цього делікту від 15 суміжних складів КУпАП та 6 статей КК України.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження Н. П. Усікової полягає в тому, що сформульовані в роботі висновки, рекомендації та пропозиції безпосередньо орієнтовані на усунення правозастосовних прогалин, які призводять до масового закриття справ цієї категорії. Зокрема, авторкою розроблено: орієнтовний перелік документів, що підлягають збиранню під час адміністративного розслідування; алгоритм судового розгляду справ; пропозиції щодо законодавчих змін до ст. 172-8 КУпАП та ст. 43 Закону «Про запобігання корупції». Зазначене підтверджується актами впровадження результатів роботи в законотворчу та освітню діяльність Національної академії внутрішніх справ від 23 квітня 2026 року (№ 118-оп та № 119-нд).

У висновках роботи вичерпно та змістовно відображено логіку і основні результати здійсненого дослідження. Структурні частини дисертаційної роботи внутрішньо пов'язані між собою і становлять органічну єдність. Наукова

обґрунтованість сформульованих положень, висновків і рекомендацій підтверджується комплексним застосуванням методів дослідження та масивом емпіричного матеріалу.

Загалом позитивно оцінюючи результати дисертації Наталії Павлівни Усікової, вважаємо за потрібне висловити ряд зауважень та побажань.

1. У вступі дисертації об'єктом визначено «суспільні відносини, що виникають у зв'язку із обігом службової інформації в Україні», тоді як предметом – «адміністративна відповідальність за незаконне використання інформації». Видається, що сформульований об'єкт є надмірно широким та не повною мірою кореспондує предмету дослідження, оскільки охоплює всю сферу обігу службової інформації, а не лише ту її частину, яка стосується адміністративної відповідальності. Доцільним було б звужити формулювання об'єкта до «суспільних відносин, що виникають у зв'язку з адміністративною відповідальністю за незаконне використання службової інформації».

2. У тексті дисертації паралельно вживаються терміни «службова інформація», «інформація з обмеженим доступом» та «конфіденційна інформація» без чіткого розмежування між ними в контексті ст. 172-8 КУпАП. Натомість відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» ці категорії мають різний правовий режим. Оскільки авторка сама стверджує, що предметом ч. 1 ст. 172-8 КУпАП є «інформація з обмеженим доступом (службова та конфіденційна, окрім таємної)», рекомендуємо чіткіше виокремити співвідношення цих категорій у тексті роботи.

3. Авторка обґрунтовано стверджує, що правопорушення за ст. 172-8 КУпАП може бути вчинено лише з прямим умислом, водночас ч. 2 цієї статті передбачає ширші ознаки суб'єктивної сторони (в інтересах фізичної або юридичної особи). Залишається нез'ясованим питання: чи є мотив обов'язковим елементом суб'єктивної сторони ч. 2 ст. 172-8 КУпАП, чи лише кваліфікуючою ознакою? Більш чітка відповідь на це питання сприяла б уникненню саме тих правозастосовних помилок, на які авторка сама вказує.

4. У відповідному розділі вступу задекларовано впровадження результатів при підготовці змін до КУпАП з посиланням на довідку Комітету Верховної Ради

України з питань правоохоронної діяльності, проте у тексті дисертації реквізити цього документа відсутні (позначено знаками питання). Відсутність підтверджуючого документа знижує достовірність задекларованого практичного впровадження і потребує усунення до захисту.

5. Порівняльно-правовий аналіз законодавства держав ЄС є цінним і масштабним, проте висновки в цій частині залишаються надто декларативними. Визначені «перспективні напрями адаптації» національного законодавства до антикорупційних стандартів ЄС потребують подальшої конкретизації шляхом формулювання чітких законодавчих механізмів і науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства, а не обмеження загальними констатаціями.

Зазначені нами зауваження носять дискусійний характер і аж ніяк не знижують загальної позитивної оцінки розглянутої дисертації та не применшують наукового рівня роботи. Більшість із них слід розглядати як рекомендації для подальших досліджень і наукової дискусії під час обговорення дисертації.

Таким чином, аналіз дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць здобувачки дає підстави стверджувати, що дисертація Усікової Наталії Павлівни на тему «Адміністративна відповідальність за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є самостійною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій на основі комплексного дослідження адміністративної відповідальності за правопорушення, передбачене ст. 172-8 КУпАП, отримано нові науково обґрунтовані результати, що характеризуються науковою новизною, мають вагоме теоретичне та практичне значення і спрямовані на розв'язання актуального науково-практичного завдання. Актуальність обраної теми, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, наукова новизна одержаних результатів, їх практична значущість та повнота висвітлення в опублікованих наукових працях дають підстави для загальної позитивної оцінки

дисертаційного дослідження та висновку про його відповідність установленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація «Адміністративна відповідальність за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Усікова Наталія Павлівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Опонент:

Старший науковий співробітник

наукового відділу досліджень та впровадження

інноваційних технологій наукового центру

проблем виховання доброчесності і запобігання

корупції у секторі безпеки і оборони

Національного університету оборони України

кандидат економічних наук, доцент

О.В. Куриліна